

**ΘΕΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ**

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ 2000-2014 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ-ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ		
Α/Α	ΕΤΟΣ	ΚΕΙΜΕΝΟ
1.	2014	Άριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (B1,1-4): Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς [...] τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους. Ἐπι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται [...] τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι.
2.	2014 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Άριστοτέλους Πολιτικά (Θ2, 1-4): Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας [...] ἢ τὴν διάνοιαν. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Πρέπει το πλήθος των πολιτῶν να ασκεῖ την πολιτικὴ ἐξουσία [...] και με ἀνάλογη, βέβαια, ἀρετὴ και ἐξυπνάδα.
3.	2013	Άριστοτέλους Πολιτικά (A1,1/Γ1,2/Γ1,3-4/6/12) Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ὀρῶμεν κοινωσίαν [...] ἡ κοινωσία ἢ πολιτικὴ. Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκειμένων[...] οὐκ ἔστι πολίτης. Ὁ πολίτης οὐ τῶ οἰκεῖν που πολίτης ἐστίν [...] ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Ὁ ἀνθρώπος εἶναι ζῶον πολιτικόν, Ἀριστοτέλους Πολιτικά (A2, 5): Ἡ κοινωνικὴ οντότητα που προήλθε ἀπὸ τη συνένωση [...] ὅταν ολοκληρωθεῖ ἡ ἐξελικτικὴ του πορεία;
4.	2013 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Άριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια B1, 5-8: Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον [...] ἀγαθοὶ ἢ κακοί. Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν [...] μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.
5.	2012 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Άριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (B3, 1-2/B6, 1-4) Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων [...] ἢ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν [...] ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τίς ἐστίν ἢ φύσις αὐτῆς.
6.	2012	Πλάτωνος Πολιτεία 514A–515A: Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπεικάσον τοιούτῳ πάθει [...] Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.
7.	2011 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Πλάτωνος Πρωταγόρας 324A–C (6) Ἐνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νοθετεῖ, δῆλον [...] ὧ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὡς γέ μοι φαίνεται.

		ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ, Πλάτωνος Πρωταγόρας 326C-E: «Και όταν πια φύγουν αυτοί [δηλ. οι νέοι άνδρες] από τους δασκάλους, [...] στην ευθεία.»
8.	2011	Πλάτωνος Πολιτεία 519 B – D: Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων [...] καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;
9.	2010	Ἀριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια Β 6, 12-16 (9) Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, [...] οὕσα τοῦ μέσου. (10) Ἐτι τὸ μὲν ἀμαρτάνειν [...] τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.
10.	2010 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Πλάτωνος, Πρωταγόρας 320d–321b5, (2) Ἦν γάρ ποτε χρόνος ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν[...] σωτηρίαν τῶ γένει πορίζων.
11.	2009 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Πλάτωνος Πρωταγόρας 322b6-323a3: Ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἡδίκουν ἀλλήλους [...] ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ, Πλάτωνος Πρωταγόρας 319c7-319d7, «Για τα θέματα λοιπόν που θεωρούν [...] αυτό είναι κάτι που διδάσκεται.»
12.	2009	Ἀριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια Β 1, 1-4 Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς [...] τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι.
13.	2008 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Πλάτωνος Πολιτεία 514A-515A (Ενότητα 11) Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, [...] Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.
14.	2008	Ἀριστοτέλους, Ἠθικά Νικομάχεια Β6, 4-10 (7) Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν [...] τὸ πρὸς ἡμᾶς. (8) Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη [...] ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.
15.	2007 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Ἀριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια Β1, 5-8 (3) Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν. [...] ἢ κακοί. (4) Οὕτω δὴ [...] μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.
16.	2007	Πλάτωνος Πολιτεία 615 C – 616 A, Ἀρδιαίος ο τύραννος (14) ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ
17.	2006 ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ	Ἀριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια Β 3, 1-2. Β 6, 1-4: (5) Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι [...] ἢ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. (6) Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως [...] ποία τίς

		ἔστιν ἡ φύσις αὐτῆς.
18.	2006	Αριστοτέλους Πολιτικά Θ' 2.1-4: (20) Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας [...] τῶν ἐλευθέρων ἢ τὴν διάνοιαν. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ [...] Ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν ἄλλη, γεννιέται ἐφοδιασμένος [...] Ἡ δικαιοσύνη εἶναι στοιχεῖο συστατικό τῆς πόλης· εἶναι αὐτὸ που συγκρατεῖ τὴν τάξην τῆς πολιτικῆς κοινωνίας.
19.	2005 ΕΠΙΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΕΣ	Θουκυδίδης Περικλέους Ἐπιτάφιος (37) ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ
20.	2005	Θουκυδίδης Περικλέους Ἐπιτάφιος (40) ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ
21.	2004 ΕΠΙΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΕΣ	Θουκυδίδης Περικλέους Ἐπιτάφιος (36) ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ
22.	2004	Θουκυδίδης Περικλέους Ἐπιτάφιος (42) ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ
23.	2003 ΕΠΙΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΕΣ	Πλάτωνος Πρωταγόρας, (322A -322D) (4) Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας [...] κτείνειν ὡς νόσον πόλεως." ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ, Πλάτωνος Πρωταγόρας, (325D - 325E): Στην πραγματικότητα, ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν [...] φροντίζουν κυρίως.
24.	2003	Θουκυδίδης Περικλέους Ἐπιτάφιος (41) ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ
25.	2002	Πλάτωνος Πρωταγόρας (323 A - E): (5) Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, εἴαν τις φῆ [...] πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ, Πλάτωνος Πρωταγόρας (326 D-E): Καὶ ὅταν πια φύγουν αὐτοὶ [δηλ. οἱ νέοι ἄνδρες] [...] μὴν μπορεῖ νὰ διδαχθεῖ ἡ ἀρετή.].
26.	2001	Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (B6, 4-10) (7) Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ [...] ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς. (8) Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη [...] ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.
27.	2000	Πλάτων, Πολιτεία, 360 a-d: (9) (10) ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ

Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (Β1,1-4)

Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τὸ νόμα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειουμένοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κοιμίζομεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)· τὰς δ' ἀρετάς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἂ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιῶντες μαθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεία ἀνδρεῖοι.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Οὐτ' ἄρα φύσει... τὰ δ' ἀνδρεία ἀνδρεῖοι».

Μονάδες 10

B1. Ποια είναι, κατά τον Αριστοτέλη, τα εἶδη της ἀρετῆς; (μονάδες 5). Με ποιον τρόπο κατακτάται καθεμία (μονάδες 5) και ποιος ἔχει τὴν κύρια εὐθύνη για τὴ μετάδοση ἢ τὴν ἀπόκτησή τους; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

B2. «τὰς δ' ἀρετάς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον»: Πῶς οδηγείται ὁ Αριστοτέλης σε αὐτὴ τὴ θέση (μονάδες 5) και πῶς τὴν τεκμηριώνει; (μονάδες 10).

Μονάδες 15

B3. Ποια εἶναι ἡ τριμερὴς «διαίρεση» τῆς ψυχῆς, κατά τὸν Αριστοτέλη, και πῶς σχετίζεται αὐτὴ με τὴς ἀνθρώπινες ἀρετές;

Μονάδες 10

B4. Για καθεμία ἀπὸ τὴς παρακάτω λέξεις τοῦ κειμένου, να γράψετε ἕνα ὁμόρριζο οὐσιαστικὸ και ἕνα ὁμόρριζο ἐπίθετο τῆς νέας ἐλληνικῆς, ἀπλὸ ἢ σύνθετο: οὐσης, ἔσχηκε, πεφυκότων, χρησάμενοι, μαθάνομεν.

Μονάδες 10

Αριστοτέλους Πολιτικά (Θ2, 1-4)

Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινήν ποιητέον, φανερόν· τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία καὶ πῶς χρῆ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν. Νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων. Οὐ γὰρ ταῦτά πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον, οὐδὲ φανερόν· πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος· ἔκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχώδης ἢ σκέψις καὶ δῆλον οὐδὲν πότερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττά (πάντα γὰρ εἴληφε ταῦτα κριτὰς τινάς)· περὶ τε τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐθέν ἐστιν ὁμολογούμενον (καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθύς πάντες τιμῶσιν, ὥστ' εὐλόγως διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἀσκήσιν αὐτῆς). Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον· ὅτι δὲ οὐ πάντα, διηρημένων τῶν τε ἐλευθερίων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευθερίων φανερόν, καὶ ὅτι τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν ὅσα τῶν χρησίμων ποιήσει τὸν μετέχοντα μὴ βάνουσον. Βάνουσον δ' ἔργον εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν καὶ τέχνην ταύτην καὶ μάθησιν, ὅσαι πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς ἀρετῆς ἀχρηστον ἀπεργάζονται τὸ σῶμα τῶν ἐλευθέρων ἢ τὴν διάνοιαν.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Οὐ γὰρ ταῦτά πάντες ... οὐκ ἄδηλον».

Μονάδες 10

B1. Ποιες πρέπει να είναι, κατά τον Αριστοτέλη, οι προτεραιότητες της παιδείας;

Μονάδες 10

B2. Ποιο είναι το περιεχόμενο του ὄρου «ἐμποδῶν παιδεία» που χρησιμοποιεῖ ο Αριστοτέλης;

Μονάδες 10

B3. Με βάση το απόσπασμα «Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινήν ποιητέον, φανερόν» και το παρακάτω μεταφρασμένο κείμενο, να εξηγήσετε γιατί ο Αριστοτέλης θεωρεῖ ὅτι ἡ παιδεία πρέπει να ἔχει δημόσιο χαρακτήρα.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πρέπει το πλήθος των πολιτῶν να ασκεί την πολιτική εξουσία; Για το πλήθος μπορεί κανείς να πει τούτο: το κάθε επιμέρους άτομο μπορεί να μην είναι τίποτε το αξιόλογο, ενωμένοι ὅμως ὅλοι μαζί είναι ενδεχόμενο να είναι, ὄχι σαν άτομα ἀλλὰ σαν σύνολο, καλύτεροι ἀπὸ εκείνους —ὅπως ακριβῶς τα δειπνα που γίνονται με τη συνεισφορά πολλῶν είναι καλύτερα ἀπὸ εκείνα που γίνονται με ἔξοδα ενός μόνο ἀνθρώπου. Πολλοὶ καθὼς είναι, ὁ καθένας διαθέτει ἓνα μόριο ἀρετῆς καὶ φρόνησης, καὶ ἔτσι, ενωμένοι οἱ πολλοὶ γίνονται, κατὰ κάποιον τρόπο, ἓνας ἀνθρώπος με πολλὰ πόδια, με πολλὰ χέρια καὶ με πολλές αισθήσεις —καὶ με ἀνάλογη, βέβαια, ἀρετὴ καὶ ἐξυπνάδα.

Μονάδες 10

B4. Γιατί η ηθική φιλοσοφία του Αριστοτέλη είναι μέρος της πολιτικής του φιλοσοφίας;

Μονάδες 10

B5. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β με τις οποίες έχουν ετυμολογική συγγένεια, ώστε να σχηματίζονται ζεύγη (από τη στήλη Β περισσεύουν τρεις λέξεις):

Στήλη Α	Στήλη Β
παιδείας	σχεδόν
λανθάνειν	διαφθορά
ύπολαμβάνουσι	αφαίρεση
ἀρετήν	υπόλοιπο
ἦθος	παιχνίδι
ἐμποδών	λαθραίος
τείνοντα	κατάσταση
διαφέρονται	αριστείο
δηρημένων	πεζός
μετέχοντα	διένεξη
	εθισμός
	υπόληψη
	οξύτονος

Μονάδες 10

2013 Διδαγμένο κείμενο

Άριστοτέλους Πολιτικά (Α1,1/Γ1,2/Γ1,3-4/6/12)

Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ὀρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν καὶ πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνεστηκυῖαν (τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες), δῆλον ὡς πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων ἢ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτική. Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκεκριμένων, καθάπερ ἄλλο τι τῶν ὅλων μὲν συνεστώτων δ' ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλον ὅτι πρότερον ὁ πολίτης ζητητέος· ἡ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλῆθος ἐστίν. Ὡστε τίνα χρὴ καλεῖν πολίτην καὶ τίς ὁ πολίτης ἐστὶ σκεπτέον. Καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλάκις· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦσι πάντες εἶναι πολίτην· ἔστι γὰρ τις ὃς ἐν δημοκρατία πολίτης ὢν ἐν ὀλιγαρχία πολλάκις οὐκ ἔστι πολίτης. Ὁ πολίτης οὐ τῷ οἰκεῖν που πολίτης ἐστίν (καὶ γὰρ μέτοικοι καὶ δούλοι κοινωνοῦσι τῆς οἰκίσεως), οὐδ' οἱ τῶν δικαίων μετέχοντες οὕτως ὥστε καὶ δίκην ὑπέχειν καὶ δικάζεσθαι (τοῦτο γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀπὸ συμβόλων κοινωνοῦσιν)· ... πολίτης δ' ἀπλῶς οὐδενὶ τῶν ἄλλων

ὀρίζεται μᾶλλον ἢ τῶ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς. ... Τίς μὲν οὖν ἔστιν ὁ πολίτης, ἐκ τούτων φανερόν· ὧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς καὶ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως, πόλιν δὲ τὸ τῶν τοιούτων πλήθος ἰκανὸν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς, ὡς ἀπλῶς εἶπεῖν.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ..... οὐκ ἔστι πολίτης.».

Μονάδες 10

B1. Ποια είναι η δομή του συλλογισμού, με τον οποίο ο Αριστοτέλης ορίζει την πόλη ως την τελειότερη μορφή κοινωνίας;

Μονάδες 10

B2. Γιατί ο Αριστοτέλης επιδιώκει να προσδιορίσει την έννοια του πολίτη και πώς ορίζει τη σχέση του πολίτη με την πόλη;

Μονάδες 10

B3. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται και το παρακάτω μεταφρασμένο απόσπασμα, να εξηγήσετε γιατί, κατά τον Αριστοτέλη, η πόλη είναι «κοινωνική οντότητα τέλεια» και γιατί υπάρχει «εκ φύσεως».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο άνθρωπος είναι ζῶον πολιτικόν

Η κοινωνική οντότητα που προήλθε από τη συνένωση περισσότερων χωριών είναι η πόλη, μια κοινωνική οντότητα τέλεια, που μπορούμε να πούμε ότι πέτυχε τελικά την ύψιστη αὐτάρκεια· συγκροτήθηκε για να διασφαλίζει τη ζωή, στην πραγματικότητα όμως υπάρχει για να εξασφαλίζει την καλή ζωή. Η πόλη, επομένως, είναι κάτι που ήρθε στην ύπαρξη εκ φύσεως, όπως ακριβώς και οι πρώτες κοινωνικές οντότητες, αφού αυτή είναι το τέλος εκείνων κι αφού αυτό που λέμε φύση ενός πράγματος δεν είναι παρά η μορφή που αυτό έχει κατά τη στιγμή της τελείωσης, της ολοκλήρωσής του: αυτό δεν λέμε, πράγματι, πως είναι τελικά η φύση του κάθε πράγματος, π.χ. του ανθρώπου, του αλόγου ή του σπιτιού, η μορφή δηλαδή που το κάθε πράγμα έχει όταν ολοκληρωθεί η εξελικτική του πορεία;

Αριστοτέλους Πολιτικά (Α2, 5)

Μονάδες 10

B4. Ποια είναι η σημασία της λέξης «πόλη» στα Πολιτικά του Αριστοτέλη και ποιοι είναι οι στόχοι της;

Μονάδες 10

B5. Να βρείτε στο παραπάνω πρωτότυπο διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής: **ἐνόραση, σύσταση, κατάσχεση, σύγκλητος, κειμήλιο, σκόπιμος, ἄρχοντας, ἀφαντος, ρητό, ἀφιξη.**

Μονάδες 10

Αριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια Β1, 5-8

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθεταὶ τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποίας ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθύς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ἀνάλογον δὲ καὶ... αἱ ἕξεις γίνονται».

Μονάδες 10

B1. α. «καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν»: να σχολιάσετε το χωρίο ως προς το περιεχόμενο (μονάδες 5).

β. «ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται»: να εξηγήσετε ποια σχέση ἔχουν τα αντιθετικά μέλη του ζεύγους με την έννοια της ηθικής αρετῆς (μονάδες 10).

Μονάδες 15

B2. α. Ποιο είναι το περιεχόμενο της έννοιας «ἕξις» κατὰ τον Αριστοτέλη (μονάδες 5);

β. Πώς η «ἕξις» συντελεῖ στην κατάκτηση της ηθικής αρετῆς; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με χωρία του κειμένου (μονάδες 10).

Μονάδες 15

B3. Ποιος είναι ο ορισμός της ευδαιμονίας, κατὰ τον Αριστοτέλη, και πώς μπορούν οι ἄνθρωποι να την εξασφαλίσουν;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ἢ σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

γόνιμος, απόθεμα, συνήθεια, απουσία, υποδεέστερος, αδιάφθορος, μετόχι, παραφροσύνη, αντίδωρο, πλήθος.

Μονάδες 10

2012 Διδαγμένο κείμενο

Αριστοτέλους *Ηθικά Νικομάχεια* (B3, 1-2/B6, 1-4)

Σημείον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αὐτῶ τούτῳ χαίρων σῶφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος, καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ μὴ λυπούμενός γε ἀνδρείος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός. Περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. Διὸ δεῖ ἤχθαι πῶς εὐθύς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἢ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν.

Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις. Ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὗ ἂν ἡ ἀρετὴ, αὐτὸ τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν, οἷον ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τὸν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. Ὅμοίως ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μεῖναι τοὺς πολεμίους. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἡ ἕξις ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ... ᾧδ' ἔσται φανερόν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τις ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Περὶ ἡδονᾶς γὰρ ... τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει.»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Ποια είναι η σχέση ηθικής αρετής και ηδονής-λύπης και πώς την εξηγεί ο Αριστοτέλης στο κείμενο που σας δίνεται;

Μονάδες 15

B2. Ἐξις, ἀρετὴ, ἔργον: α) να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ὁρων (μονάδες 9) και β) να εξηγήσετε τη μεταξύ τους σχέση με βάση το κείμενο που σας δίνεται (μονάδες 6).

Μονάδες 15

B3. Ποια ήταν η σχέση του Αριστοτέλη με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία και πώς αυτή εξηγείται;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

σχεδόν, αχάριστος, ασήμαντος, ενδεής, πρόφαση, διαμονή, άρτιος, τελεσιδίκος, δημαγωγός, καταδρομικό.

Μονάδες 10

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2012

Πλάτωνος Πολιτεία 514Α–515Α

Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπέικασον τοιοῦτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας. Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιῶδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἔχουση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἰς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρῳκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Ὅρῳ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκευὴ τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων. Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους. Ὅμοιους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Μετὰ ταῦτα δὴ... τὰ θαύματα δεικνύασιν».

Μονάδες 10

B1. Να ερμηνεύσετε, με βάση το κείμενο που σας δίνεται, τους συμβολισμούς: πρὸς τὸ φῶς, ἐν δεσμοῖς, ἀνδριάντας.

Μονάδες 15

B2. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους αισθητοποιείται η εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτῶν (μονάδες 8) και ποιος ο ρόλος του καθενός; (μονάδες 7)

Μονάδες 15

B3. Ποιες είναι, κατά τον Πλάτωνα, οι ενασχολήσεις των φυλάκων-αρχόντων (βασιλέων) μετά την ολοκλήρωση της αγωγής τους και ποια τα χαρακτηριστικά τους ως φιλοσόφων-βασιλέων;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής: γεωμετρία, σχήμα, ευφυής, υπόδημα, διένεξη, οπτασία, άξονας, διεργασία, πυρετός, δίφθογγος.

Μονάδες 10

Πλάτωνος Πολιτεία 519 Β – D

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτοὺς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπρωκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴ ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.»

Μονάδες 10

B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ὀρων – φράσεων του κειμένου: ἐν παιδείᾳ (μονάδες 6), ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν (μονάδες 9).

Μονάδες 15

B2. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται να προσδιορίσετε ποιοι δεν εἶναι κατάλληλοι να ἀναλάβουν πολιτικές ἐξουσίες και γιατί.

Μονάδες 15

B3. Πῶς ἐξηγεῖ ο Πλάτωνας τὴν μετάβαση ἀπὸ τὴν Δημοκρατία στὴν Τυραννίδα και ποια εἶναι, σύμφωνα με τὸν φιλόσοφο, τὰ χαρακτηριστικά των δύο αὐτῶν πολιτευμάτων;

Μονάδες 10

B4. Να βρεῖτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις τῆς νέας ἐλληνικῆς: ἀπόρρητος, ντροπαλός, αντιβιοτικό, ἀποχή, δυσπραγία, μονοκατοικία, προφήτης, εἶδωλο, βᾶθρο, ἀνυπόμονος

Μονάδες 10

Πλάτωνος Πρωταγόρας 324A–C

(6) Ἐνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νουθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὔσης. Εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὧ Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτὸ σε διδάξει ὅτι οἱ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῆν. Οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται· ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται—οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θεῖη—ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα. Καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτῆν εἶναι ἀρετῆν· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. Ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν ὅσοιπερ τιμωροῦνται καὶ ἰδία καὶ δημοσίᾳ. Τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι οἱ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετῆν. Ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκέως καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδακτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετῆν, ἀποδέδεικταί σοι, ὧ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὡς γέ μοι φαίνεται.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας ... καὶ διδακτὸν ἀρετῆν.»

Μονάδες 10

B1. Ποια ἀποψη εκφράζει ο Πρωταγόρας στο κείμενο που σας δίνεται για τον σκοπό της τιμωρίας (μονάδες 5) και πώς αξιοποιεί την ἀποψη αυτή για να τεκμηριώσει ότι η ἀρετή μπορεί να διδαχθεῖ; (μονάδες 5)

Μονάδες 10

B2. «ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται»: Να σχολιάσετε την παραπάνω φράση, δίνοντας ἐμφαση στη σημασία που ἔχει ο λόγος για τη συγκρότηση και για τη λειτουργία της κοινωνίας.

Μονάδες 10

B3. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται και το παρακάτω μεταφρασμένο απόσπασμα, να δείξετε ότι κατὰ τον Πρωταγόρα ο ρόλος της πόλης είναι και παιδαγωγικός.

Μονάδες 10

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτωνος Πρωταγόρας 326C-E

«Και ὅταν πια φύγουν αυτοὶ [δηλ. οἱ νέοι ἄνδρες] ἀπὸ τοὺς δασκάλους, ἡ πόλη, με τὴ σειρά της, τοὺς ἀναγκάζει νὰ μάθουν τοὺς νόμους καὶ νὰ ζοῦν σύμφωνα με αὐτοὺς, ὥστε νὰ μὴν ενεργοῦν ἀπὸ μόνοι τοὺς καὶ ὅπως νομίζουν οἱ ἴδιοι [...]. Ἔτσι, καὶ ἡ πόλη, υπογραμμίζοντας τοὺς νόμους, αὐτὰ τὰ ἐπινοήματα τῶν καλῶν, παλαιῶν νομοθετῶν, ἀναγκάζει καὶ ὅσους ἀσκούν ἓνα αξίωμα καὶ ὅσους ἀρχοῦν νὰ συμμορφώνονται με αὐτοὺς. Εκείνος δὲ ὁ ὁποῖός τοὺς παραβαίνει,

υφίσταται κυρώσεις και οι κυρώσεις αυτές ονομάζονται, και σε σας εδώ [δηλ. στην Αθήνα] και σε πολλά άλλα μέρη, εϋθύνες, λες και η δικαιοσύνη ξαναβάζει [τον παραβάτη] στην ευθεία.»

B4. Πώς περιγράφει ο Πλάτωνας στο πρώτο μέρος του διαλόγου Πρωταγόρας τους σοφιστές Πρόδοκο, Ιππία και Πρωταγόρα;

Μονάδες 10

B5. Για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε στο τετράδιό σας μία λέξη του διδαγμένου πρωτότυπου κειμένου ετυμολογικά συγγενή: υποθήκη, βιαιοπραγία, ιδέα, εκτρέπομαι, μισαλλοδοξία, οίηση, επιεικής, υποδοχή, τμήμα, άφαντος.

Μονάδες 10

2010

Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια Β 6, 12-16

(9) Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὕσα τοῦ μέσου.

(10) Ἐτι τὸ μὲν ἀμαρτάνειν πολλαχῶς ἔστιν (τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἶκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου), τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς (διὸ καὶ τὸ μὲν ῥάδιον τὸ δὲ χαλεπὸν, ῥάδιον μὲν τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ, χαλεπὸν δὲ τὸ ἐπιτυχεῖν)· καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότης·

ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἀπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῶ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.

A1. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ἡ δ' ἀρετὴ ... παντοδαπῶς δὲ κακοί.»

Μονάδες 10

B1. Να εξηγήσετε πώς ο Αριστοτέλης αξιοποιώντας την άποψη των Πυθαγορείων και τον άγνωστης προέλευσης στίχο, που βρίσκονται στο κείμενο που σας δίνεται, καταλήγει στο συμπέρασμα «καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότης».

Μονάδες 15

B2. Να προσδιορίσετε και να σχολιάσετε νοηματικά τα χαρακτηριστικά της αρετῆς, όπως προκύπτουν από το απόσπασμα του κειμένου «Ἔστιν ἄρα ... ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν».

Μονάδες 15

B3. Ποιες απόψεις εξέφρασε ο Αριστοτέλης για την πόλη της Αθήνας και τους Αθηναίους, σύμφωνα με την παράδοση, λίγο πριν εγκαταλείψει την Αθήνα;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο κείμενο που σας δίνεται μία ομόρριζη λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: σχέση, ανόρθωση, καθαίρεση, απάθεια, υπόλοιπο, διαβλητός, εικαστικός, ουσία, πρακτική, ραστώνη.

Μονάδες 10

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2010

Πλάτωνος, Πρωταγόρας 320d–321b5

(2) Ἦν γάρ ποτε χρόνος ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μίξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννυται. Ἐπειδὴ δ' ἄγειν αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμησαί τε καὶ νεῖμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὡς πρέπει. Προμηθεὰ δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι, “Νείμαντος δέ μου,” ἔφη, “ἐπίσκεψαι” καὶ οὕτω πείσας νέμει. Νέμων δὲ τοῖς μὲν ἰσχὺν ἄνευ τάχους προσῆπτεν, τοὺς δ' ἀσθενεστέρους τάχει ἐκόσμει· τοὺς δὲ ὠπλιζε, τοῖς δ' ἄοπλον διδοὺς φύσιν ἄλλην τιν' αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο δύναμιν εἰς σωτηρίαν. Ἄ μὲν γὰρ αὐτῶν σμικρότητι ἤμπισχεν, πτηνὸν φυγὴν ἢ κατάγειον οἴκησιν ἔνεμεν· ἃ δὲ ἠὔξε μεγέθει, τῶδε αὐτῶ αὐτὰ ἔσφζεν· καὶ τᾶλλα οὕτως ἐπανισῶν ἔνεμεν. Ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μὴ τι γένος ἀἴστωθει· ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε, πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμηχανᾶτο ἀμφιεννὺς αὐτὰ πυκναῖς τε θριξίν καὶ στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ εἰς εὐνάς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχουσι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω· καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ὄπλαῖς, τὰ δὲ [θριξίν καὶ] δέρμασιν στερεοῖς καὶ ἀναίμοις. Τὸν τευθεν τροφὰς ἄλλοις ἄλλας ἐξεπόριζεν, τοῖς μὲν ἐκ γῆς βοτάνην, ἄλλοις δὲ δένδρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας· ἔστι δ' οἷς ἔδωκεν εἶναι τροφήν ζῶων ἄλλων βορᾶν· καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσῆψε, τοῖς δ' ἀναλισκομένοις ὑπὸ τούτων πολυγονίαν, σωτηρίαν τῶ γένει πορίζων.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο ... σωτηρίαν τῶ γένει πορίζων.»

Μονάδες 10

B1. «Ἦν γάρ ποτε χρόνος ... καὶ γῆ κεράννυται»: Ποιες κοσμολογικές αντιλήψεις φαίνεται ότι ακολουθεῖ ο Πρωταγόρας στο χωρίο αυτό;

Μονάδες 15

B2. Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε τα σημεία εκείνα του κειμένου, τα οποία φανερώνουν την ιδιαίτερη φροντίδα του Επιμηθεὰ για την ισορροπία του οικοσυστήματος.

Μονάδες 15

B3. Τι γνωρίζετε για τον μύθο ως μέθοδο έκθεσης των απόψεων του Πρωταγόρα και για τη στάση του Πλάτωνα απέναντι στη μέθοδο αυτή;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: απαίτηση, ανίσχυρος, εύπορος, διατύπωση, φυτό, κρασί, δεσμός, ανάληψη, διάρκεια, προσφυγιά.

Μονάδες 10

2009 Διδαγμένο κείμενο

Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια Β 1, 1-4

Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἂ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μαθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεία ἀνδρεῖοι.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης ... τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.»

Μονάδες 10

B1. Με βάση το ακόλουθο τμήμα του κειμένου «Οὐτ' ἄρα φύσει ... τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.», ποια είναι η άποψη του Αριστοτέλη για τη γένεση της ηθικῆς ἀρετῆς και σε τι διαφοροποιεῖται ἀπὸ την αριστοκρατικὴ αντίληψη, ὅπως αὐτὴ εκφράζεται και ἀπὸ τον Σοφοκλή στο εξῆς ἀπόσπασμα ἀπὸ την Αντιγόνη, στίχοι 37-38 (η Αντιγόνη απευθύνεται στην ἀδελφὴ της Ἰσμήνη): «έτσι ἔχουν τα

πράγματα για σένα τώρα, και γρήγορα θα αποδείξεις αν είσαι από τη φύση σου γενναία ή δειλή, παρόλο που κατάγεσαι από λαμπρή γενιά.»

Μονάδες 15

B2. Ποιο είναι το περιεχόμενο των εννοιών «δύναμις» και «ἐνέργεια» στην αριστοτελική φιλοσοφία και πώς ο Αριστοτέλης τις χρησιμοποιεί στα δύο εμπειρικά παραδείγματα της δεύτερης παραγράφου του κειμένου για τις αισθήσεις και τις τέχνες, προκειμένου να ορίσει τις ηθικές αρετές;

Μονάδες 15

B3. Πώς η παρουσία του **Εύδοξου του Κνίδιου** στην Ακαδημία επέδρασε στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του Αριστοτέλη;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **φέρεσθαι, δέξασθαι, τελειούμενοι, κομιζόμεθα, ιδεῖν.**

Μονάδες 10

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2009

Πλάτωνος Πρωταγόρας 322b6-323a3

‘Οτ’ οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δεῖσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν’ εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. Ἐρωτᾷ οὖν Ἐρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· «Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμνηται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; Νενέμνηται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοὶ· καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω;» «Ἐπὶ πάντας,» ἔφη ὁ Ζεὺς, «καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ’ ἐμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.» Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἔαν τις ἐκτὸς ὦν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς —εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημι— ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἦν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «‘Οτ’ οὖν ἀθροισθεῖεν . . . κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.»

Μονάδες 10

B1. Ποιο είναι το περιεχόμενο των ὀρων «αἰδώς» και «δίκη» και ποιος ο ρόλος τους στη συγκρότηση των πολιτικῶν κοινωνιῶν;

Μονάδες 10

B2. Πώς δικαιολογείται η διά νόμου θανάτωση όσων δεν μετέχουν στην αιδώ και τη δίκη, παρόλο που όλοι τις έχουν δεχτεί ως δώρα από τον Δία;

Μονάδες 10

B3. «ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν ... ἢ μὴ εἶναι πόλεις». Με βάση το χωρίο του πρωτότυπου κειμένου και το μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί, να αναλύσετε τη θέση των δύο συνομιλητών, του Σωκράτη και του Πρωταγόρα, για το διδακτό ή το μη διδακτό της αρετής.

Πλάτωνος Πρωταγόρας 319c7-319d7

«Για τα θέματα λοιπόν που θεωρούν [οι Αθηναίοι] ότι εξαρτώνται από κάποια συγκεκριμένη τεχνογνωσία, έτσι ενεργούν. Όταν όμως πρέπει να αποφασιστεί κάποιο ζήτημα που αφορά τη διοίκηση της πόλεως, σηκώνεται και δίνει τις συμβουλές του γι' αυτό εξίσου και ο οικοδόμος, και ο σιδεράς, και ο έμπορος ή ο ναυτικός, και ο πλούσιος, και ο φτωχός, και αυτός που είναι από μεγάλο γένος, και αυτός που δεν είναι από κάποια γενιά σπουδαία. Και κανένας δεν τους ψέγει γι' αυτό, όπως τους προηγούμενους: γιατί εσύ, χωρίς να έχεις διδαχτεί από πουθενά αυτό το πράγμα και χωρίς να έχεις δάσκαλο σ' αυτό το θέμα, θέλεις τώρα να δώσεις και συμβουλές. Άρα, είναι προφανές πως δεν θεωρούν ότι το πράγμα αυτό είναι κάτι που διδάσκεται.»

Μονάδες 10

B4. Να αναφερθείτε στην επαγωγική μέθοδο του Σωκράτη ως εργαλείο αναζήτησης των ηθικών εννοιών.

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό της νέας ελληνικής γλώσσας, απλό ή σύνθετο, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **άθροισθειεν, σκεδαννύμενοι, διεφθείροντο, απόλοιτο, άγοντα, δοίη, νενέμνηται, θῶ, μετεχόντων, γένοιοντο.**

Μονάδες 10

2008

Αριστοτέλους, Ἠθικά Νικομάχεια Β6, 4-10

(7) Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς... Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἔν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μήτε πλεονάζει μήτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἔν, οὐδὲ ταῦτὸν πᾶσιν. Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσῳ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μνας προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ

ἀρχομένω τῶν γυμνασίων πολύ. Ὅμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

(8) Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται), ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἔστιν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική. Λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἔστι περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων... ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον».

Μονάδες 10

B1. Πῶς προσδιορίζεται στο κείμενο που σας δόθηκε ἡ ἔννοια τῆς μεσότητος γιὰ τὰ πράγματα καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο; Να τεκμηριώσετε τὴν ἀπάντησή σας καὶ με ἀναφορὴς σὲ συγκεκριμένα χωρία.

Μονάδες 15

B2. Πῶς συσχετίζονται ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη οἱ ἔννοιες: ἐπιστήμη (τέχνη)-ἀρετή-φύσις;

Μονάδες 15

B3. Σὲ ποια μέρη διέκρινε ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ψυχὴ;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις τῆς ἀρχαίας ἢ τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας, ἀπλές ἢ σύνθετες, γιὰ καθεμιᾶ ἀπὸ τῆς παρακάτω λέξεως τοῦ κειμένου: ἀναλογία, ληπτέον, αἰρεῖται, ἄγουσα, προσθεῖναι.

Μονάδες 10

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2008

Πλάτωνος Πολιτεία 514A-515A (Ἐνότητα 11)

Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπέεικασον τοιοῦτω πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας. Ἴδὲ γὰρ ἄνθρωπος οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἰς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρῳκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Ὅρῳ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκεύη τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους.

Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Μετὰ ταῦτα δὴ ... Ὅρῳ, ἔφη.»

Μονάδες 10

B1. Να εντοπίσετε με αναφορές στο κείμενο και να σχολιάσετε τα στοιχεία του σπηλαίου, τα οποία δηλώνουν τον εγκλεισμό των δεσμοτῶν.

Μονάδες 15

B2. Θαυματοποιοῖς, ἀνδριάντας, δεσμώτας ἀτόπους: να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω ὀρων.

Μονάδες 15

B3. Ποιος εἶναι ο τόπος, ποιο το θέμα του διαλόγου «Πολιτεία ἢ περὶ δικαίου» και ποια τα διαλεγόμενα πρόσωπα;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: ἀπείκασον, πάθει, ἐχούση, ὄρῳν, φέροντας.

Μονάδες 10

2007

Πλάτωνος Πολιτεία 615 C – 616 A, Αρδιαίος ο τύραννος **ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ**

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2007

Αριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια Β1, 5-8

(3) Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθειρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, **ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.**

(4) Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρείοι οἱ δὲ δειλοί.

Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφονται, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιάς ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθύς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «Ἀνάλογον δὲ ... αἱ ἕξεις γίνονται».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Με βάση τα δεδομένα του κειμένου: «Μαρτυρεῖ ... ἀγαθοὶ ἢ κακοί», ποιος είναι ο ρόλος του δασκάλου στην απόκτηση της ηθικής αρετής;

Μονάδες 15

B2. Σύμφωνα με το απόσπασμα: «Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει ... μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν», να εκθέσετε τη σχέση μεταξύ «ἐνεργειῶν» και «ἕξεων» στην κατάκτηση της ηθικής αρετής.

Μονάδες 15

B3. Ποιες διδασκαλίες του Αριστοτέλη παρουσιάζονται στις διδαχθείσες ενότητες των Πολιτικών;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: μαρτυρεῖ, ἀμαρτάνουσιν, φθείρεται, ἀνα-στρέφονται, ἀποδιδόναι.

Μονάδες 10

2006

Αριστοτέλους Πολιτικά Θ' 2.1-4

(20) Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινήν ποιητέον, φανερόν· τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν. Νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων. Οὐ γὰρ ταῦτ' ἅπαντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον, οὐδὲ φανερόν· πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρόκειται μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος· ἔκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχώδης ἢ σκέψις καὶ δήλον οὐδὲν πότερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττὰ (πάντα γὰρ εἴληφε ταῦτα κριτὰς τινος)· περὶ τε τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐθέν ἐστιν ὁμολογούμενον (καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθύς πάντες τιμῶσιν, ὥστ' εὐλόγως διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἀσκησιν αὐτῆς. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον· ὅτι δὲ οὐ πάντα, διηρημένων τῶν τε ἐλευθερίων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευθερίων φανερόν, καὶ ὅτι τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν ὅσα τῶν χρησίμων ποιήσει τὸν μετέχοντα μὴ βάνουσον. Βάνουσον δ'

ἔργον εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν καὶ τέχνην ταύτην καὶ μάθησιν, ὅσαι πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς ἀρετῆς ἄχρηστον ἀπεργάζονται τὸ σῶμα τῶν ἐλευθέρων ἢ τὴν διάνοιαν.

Ερωτήσεις

A. Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον... ἄσκησιν αὐτῆς».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. «τίς δ' ἔσται... ἄσκησιν αὐτῆς»: Ποια ερωτήματα θέτει ο Αριστοτέλης ως προς τους στόχους της παιδείας, και πώς ανταποκρίνεται σε αυτά η «ἐμποδῶν παιδεία» σύμφωνα με τα δεδομένα του κειμένου;

Μονάδες 10

B2. Ποια παιδεία θεωρείται κατά τον Αριστοτέλη αντάξια του ελεύθερου πολίτη, σύμφωνα με τα δεδομένα του κειμένου;

Μονάδες 10

B3. «Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον... ἄσκησιν αὐτῆς»: Με βάση το απόσπασμα του πρωτότυπου κειμένου και το μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί να εξηγήσετε γιατί ο Αριστοτέλης θεωρεί επιτακτική την ανάγκη να ρυθμίσει ο νομοθέτης τα της παιδείας της πόλεως.

Αριστοτέλους Πολιτικά Α2, 16

[...] Ο άνθρωπος, από την άλλη, γεννιέται εφοδιασμένος από τη φύση με όπλα για να υπηρετήσει τη φρόνηση και την αρετή, που όμως μπορεί να τα χρησιμοποιήσει εξ ολοκλήρου και για αντίθετους σκοπούς. Γι' αυτό ο δίχως αρετή άνθρωπος είναι από όλα τα όντα το πιο ανόσιο και το πιο άγριο, το χειρότερο από όλα στις ερωτικές απολαύσεις και στις απολαύσεις του φαγητού. Η δικαιοσύνη είναι στοιχείο συστατικό της πόλης· είναι αυτό που συγκρατεί την τάξη στην πολιτική κοινωνία.

Μονάδες 10

B4. Ο Αριστοτέλης στο Λύκειο: Ποιες οι συνθήκες υπό τις οποίες εργάστηκε εκεί και ποιο το έργο που παρήγαγε την περίοδο αυτή;

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε δυο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: λανθάνειν, μανθάνειν, εἵληφε, διαφέρονται, νομίζουν.

Μονάδες 10

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2006

Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια Β 3, 1-2. Β 6, 1-4

(5) Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αὐτῶ τούτῳ χαίρων σῶφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος, καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ μὴ λυπούμενός γε ἀνδρείος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός. Περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας

ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. Διὸ δεῖ ἡχθαί πως εὐθύς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν.

(6) Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις. Ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὗ ἂν ἡ ἀρετὴ, αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν, οἷον ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τὸν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. Ὅμοίως ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μείναι τοὺς πολεμίους. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἡ ἕξις ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ... ὧδ' ἔσται φανερόν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τις ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «Περὶ ἡδονὰς γὰρ ... πολεμίους».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. «Περὶ ἡδονὰς ... ἐστίν»: Ποια θεωρεῖται, κατὰ τον Αριστοτέλη, «ορθὴ παιδεία», σύμφωνα με τα δεδομένα του αποσπάσματος;

Μονάδες 15

B2. «Ῥητέον ... ἀποδώσει»: Με βάση το απόσπασμα να προσδιορίσετε τα κύρια στοιχεία της έννοιας «ἀρετὴ».

Μονάδες 15

B3. Ποιος εἶναι ὁ ὀρισμὸς τῆς εὐδαιμονίας κατὰ τον Αριστοτέλη και πῶς μποροῦν να την εξασφαλίσουν οἱ ἄνθρωποι;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις τῆς αρχαίας ἢ τῆς νέας ελληνικῆς γλώσσας, απλές ἢ σύνθετες, για καθεμιὰ ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: ἀχθόμενος, ἀπεχόμεθα, χαίρειν, ἀποδίδωσιν, θεωρήσωμεν.

Μονάδες 10

2005

Θουκυδίδη Περικλέους Ἐπιτάφιος (40) **ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ**

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2005

Θουκυδίδη Περικλέους Ἐπιτάφιος (37) **ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ**

2004

Θουκυδίδη Περικλέους Ἐπιτάφιος (42) **ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ**

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ 2004

Πλάτωνος Πρωταγόρας, (322A -322D)

(4) Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἰδρῦεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνάς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤϋρετο. Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἰκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεὴς -πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμικὴ- ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σῶζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἴν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. Ἐρωτᾷ οὖν Ἐρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· "Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμνηται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; Νενέμνηται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω;" "Ἐπὶ πάντας," ἔφη ὁ Ζεὺς, "καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως."

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «Ζεὺς οὖν δείσας ... ὡς νόσον πόλεως».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. «... ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας»: Τι θεωρήθηκε για τον ἄνθρωπο «θεία μοῖρα» και για ποιους λόγους;

Μονάδες 10

B2. «...τὸν μὴ δυνάμενον...κτείνειν»: Για ποια κατηγορία ἀνθρώπων και με ποιο σκεπτικὸ προτείνεται ἐδῶ ἡ θέσπιση τῆς θανατικῆς ποινῆς;

Μονάδες 10

B3. Με βάση το πρωτότυπο και το μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεῖ, να καταγράψετε τα παιδαγωγικά μέσα με τα οποία, κατά τον Πρωταγόρα, διδάσκεται ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ και να ἐξηγήσετε γιατί ἡ διδασκαλία τῆς θεωρεῖται

αναγκαία, παρόλο που η αρετή αυτή με εντολή του Δία μοιράστηκε από τον Ερμή σε όλους τους ανθρώπους.

Μονάδες 10

Πλάτωνος Πρωταγόρας, (325D - 325E)

Στην πραγματικότητα, αρχίζουν από την παιδική ηλικία να διδάσκουν και να νοθετούν, συνεχίζοντας για όλη τη ζωή. Αμέσως μόλις αρχίσει να καταλαβαίνει ένα παιδί τι του λένε, και η παραμάννα του και η μητέρα του και ο παιδαγωγός του και ο ίδιος ο πατέρας του αγωνίζονται γι' αυτό το πράγμα, για το πώς δηλαδή θα βελτιωθεί το αγόρι, διδάσκοντάς το για κάθε του πράξη και για κάθε του λόγο και εξηγώντας του ότι αυτό είναι δίκαιο και το άλλο άδικο, και ότι αυτό είναι καλό και το άλλο αισχρό, και αυτό όσιο και εκείνο ανόσιο, και ότι αυτά πρέπει να τα κάνεις και αυτά να μην τα κάνεις. Κι όταν ακούει με τη θέλησή του, πάει καλά. Εάν όμως δεν υπακούει, τότε, με τις απειλές και τα χτυπήματα το "ισιώνουν", σαν δέντρο που λυγίζει και γέρνει. Κι ύστερα, όταν το στέλνουν στους δασκάλους, δίνουν εντολή να επιμεληθεί ο δάσκαλος περισσότερο την ευκοσμία των παιδιών, παρά τα γράμματα και τη μουσική. Και οι δάσκαλοι άλλωστε γι' αυτό φροντίζουν κυρίως.

B4. Πώς αξιοποίησαν ο Πρωταγόρας και γενικά οι σοφιστές τη μέθοδο του σχολιασμού ποιητικών κειμένων για την αναζήτηση της αλήθειας και ποια ήταν η βασική αντίρρηση του Σωκράτη για τη μέθοδο αυτή;

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: ένόμισεν, ῥκουν, διεφθείροντο, πέμπει, δοίη.

Μονάδες 10

2002

Πλάτωνος Πρωταγόρας (323 A - E)

(5) Εν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς ἀυλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην ἣν μὴ ἔστιν, ἢ καταγελωσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νοθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τὰληθῆ λέγει ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τὰληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάντε ὦσιν ἐάντε μὴ, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον [δικαιοσύνην]· ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτὸν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. Ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει

ἢ τύχη, οὐδείς θυμοῦται οὐδὲ νουθετεῖ οὐδὲ διδάσκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾧσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἶον τοὺς αἰσχροὺς ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος ᾧστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; Ταῦτα μὲν γὰρ οἶμαι ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχη τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἶονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχη, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακά, ἐπὶ τούτοις που οἶ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νουθετήσεις. Ὡν ἔστιν ἓν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: "Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς... ταῦτα λέγω".

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. "Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς... ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις": Να εκθέσετε το επιχείρημα που χρησιμοποιεῖ στην παράγραφο αυτή ο Πρωταγόρας, για να αποδείξει το "διδακτόν" της αρετῆς, και να το αξιολογήσετε.

Μονάδες 10

B2. "Ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακά... τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς": Σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, οι ἄνθρωποι ἔχουν ελαττώματα που προέρχονται ἀπὸ τὴ φύση ἢ τυχαίους παράγοντες. Ἐχουν ὅμως και ελαττώματα που οφείλονται στην ἔλλειψη αγωγῆς. Πῶς αντιμετωπίζεται στην εποχὴ του σοφιστῆ καθεμιὰ ἀπὸ τις κατηγορίες αυτές των ἀνθρωπίνων ελαττωμάτων στο πλαίσιο τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης και γιατί;

Μονάδες 10

B3. "... ἐπὶ τούτοις που οἶ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις": Κατὰ τον Πρωταγόρα, οι τιμωρίες (κολάσεις) επιβάλλονται στους ἀνθρώπους, ὅταν δε διαθέτουν τὴν πολιτικὴ ἀρετῆ. Σε ποιους και για ποιο λόγο επιβάλλονται κυρώσεις ἀπὸ τὴν πόλη, σύμφωνα με τα στοιχεία του μεταφρασμένου κειμένου που ακολουθεῖ;

Πλάτωνος Πρωταγόρας (326 D-E)

Και ὅταν πια φύγουν αυτοὶ [δηλ. οι νέοι ἄνδρες] ἀπὸ τους δασκάλους, ἡ πόλη, με τὴ σειρά τῆς, τους ἀναγκάζει να μάθουν τους νόμους και να ζουν σύμφωνα με αυτούς, ὥστε να μην ενεργοῦν ἀπὸ μόνοι τους και ὅπως νομίζουν οι ἴδιοι [...]. Ἔτσι, και ἡ πόλη, υπογραμμίζοντας τους νόμους, αὐτὰ τα επινοήματα των καλῶν, παλαιῶν νομοθετῶν, ἀναγκάζει και ὅσους ἀσκοῦν ἓνα αξίωμα και ὅσους ἀρχονται να συμμορφώνονται με αυτούς. Ἐκεῖνος δε ο οποίος τους παραβαίνει, υφίσταται κυρώσεις και οι κυρώσεις αυτές ονομάζονται, και σε σας ἐδῶ [δηλ. στην Αθήνα] και σε πολλά ἄλλα μέρη, εὐθύνες, λες και ἡ δικαιοσύνη ξαναβάζει [τον παραβάτη] στην ευθεία. Ἐνῶ λοιπὸν εἶναι τόσο μεγάλη ἡ προσπάθεια που καταβάλλεται για τὴν ἀρετῆ και στο ἰδιωτικὸ και στο δημόσιο ἐπίπεδο, εὐὶ

Σωκράτη εκπλήττεσαι και απορείς αν η αρετή είναι διδακτή; Το εκπληκτικό όμως θα ήταν μάλλον το να μην μπορεί να διδαχθεί η αρετή.

Μονάδες 10

B4. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο και τη λειτουργία του μύθου ως μεθόδου ανάπτυξης απόψεων του Πρωταγόρα και του Πλάτωνα.

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: καταγελαῶσιν, εἰδῶσιν, μετέχειν, προσποιούμενον, ἀποδείξει.

Μονάδες 10

2001

Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (B6, 4-10)

(7) Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς... Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μήτε πλεονάζει μήτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ ταυτὸν πᾶσιν. Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσῳ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μναῶς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὅμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

(8) Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται), ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἔστιν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική. Λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἔστι περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων... καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον».

Μονάδες 15

B1. «Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ...οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς»: Με ποια κριτήρια εἶναι δυνατός, κατὰ το χωρίο αὐτό, ο καθορισμός του «μέσου» και ποια εἶναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μεσότητος, ἀνάλογα με το κριτήριο καθορισμού της;

Μονάδες 15

B2.Τέχνη - ἀρετή - φύσις: Ποιο κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα διακρίνει ο Αριστοτέλης στις τρεις αυτές έννοιες, σε ποια από τις τρεις δίνει το προβάδισμα και γιατί, κατά τη γνώμη σας, της δίνει το προβάδισμα αυτό;

Μονάδες 15

B3.Ποια φιλοσοφική και συγγραφική δραστηριότητα ανέπτυξε ο Αριστοτέλης κατά την περίοδο στην οποία ανήκουν τα «Ηθικά Νικομάχεια»;

Μονάδες 10

B4.Να σχηματίσετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό (απλό ή σύνθετο) της αρχαίας ελληνικής για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους, χρησιμοποιώντας την παραγωγική κατάληξη που σας δίνεται: λαβεῖν: **-μα**, ἄγουσα: **-ή**, εἰώθασιν: **-ος**, ἔχουσιν: **-σις**, φθειρούσης: **-ά**.

Μονάδες 10

2000

Πλάτων, Πολιτεία, 360 a-d **ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ**